

Sapņos nāk bērnība un Sibīrijas gadi

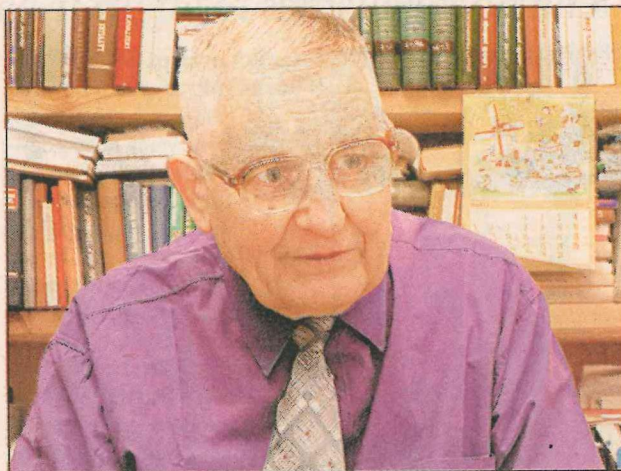
Lai gan 1949. gada 25. marta deportācijas saistās ar sāpīgām atmiņām, Jānis Būmanis joprojām uztur saikni ar izsūtījuma vietu.

■ RITA
RUSKA

Jāņa Būmaņa vaļasprieks un dzīves saturs ir nemītīga pagātnes izpēte. Apjomīgā grāmatā apkopota dzimtā Rudzētu pagasta vēsture. Tagad turpina izzināt savu likteņbiedru gaitas, ar kuriem kopā aizvadīti izsūtījuma gadi Tomskas apgabala Piškino-Troickas, šodien Pervomaiskas, rajonā. Iegūto informāciju – arhīvu materiālus, atmiņstāstus un fotogrāfijas – nosūta arī Pervomaiskas novadpētniecības muzejam. Lai gan 1949. gada 25. marta deportācijas saistās ar sāpīgām atmiņām, saikne ar izsūtījuma vietu un sibīriešiem tiek uzturēta jau vairāk nekā četrdesmit gadus – kopš 1957. gada, kad Būmaņu ģimene atgriezās Latvijā.

J. Būmanis: – Piškino-Troickā galvenokārt tika noņemti iedzīvotāji no Rudzētu, Livānu, Vārkaņas pagasta, arī no Talsu un Tukuma apriņķiem, viena ģimene bija no Aizputes. Kopā 429 latviešu ģimenes, pavisam 1435 cilvēki, tajā skaitā 455 bērni līdz 16 gadu vecumam. Sibīrijā mira 160 no visiem izsūtītajiem, tajā skaitā 15% bērnu.

Pervomaiskas novadpētniecības muzeja vadītāja Natālija Akimova man atstāja grāmatu, ko sakārto-



TIMURA SUBHANKULOVA FOTO

"Neviens no mūsu ģimenes vairs neatgriezās tēva mājās, deportācijas izpostīja ne tikai atsevišķu cilvēku, bet veselu dzimtu likteņus," stāsta Jānis Būmanis.

juši profesionāli vēsturnieki. Tajā apkopotas interesantas ziņas tieši par manu izsūtījuma vietu. Izrādās, rajonā no 1929. līdz 1940. gadam represētas vairāk nekā 600 ģimenes. Pieminēti represēto cilvēku vārdi, no latviešiem gan tikai divi. Nākamajā grāmatā, par kuras izdošanu vienojāties ar Natāliju, mums būs veltīta vesela nodaļa. Šo ideju atbalstām arī finansiāli.

Pagājušajā gadā kādreizējā Piškino-Troickā tika atklāts piemineklis, veltīts represētajiem. Tas ir zīmīgs notikums, jo Krievijā tikai retā vietā kas tāds iespējams. Arī par šo piemiņas vietu jāpateicas vietējam novadpētniecības muzejam, tā vadītājai Natālijai Akimovai. Esmu viņai ļoti pateicīgs, mierinu – ja šodien nenovērtē viņas pūles, pēcteči novērtēs. Galvenais ir no dzīvajiem iegūtās liecības.

– Lai gan deportēto likteņi bija līdzīgi, tomēr katrā stāstījumā ir kādas īpašas atmiņas, kas tos atšķir citu no cita. Kāds bija jūsu ceļš uz Sibīriju?

– Tad man jāsāk ar senāku stāstu. 1924. gadā mans tēvs, Rudzētu pagasta vecākais, būdams ceļā no Daugavpils uz mājām, apstājas Livānos un ieiet krogā pašē vakariņas. Tur divi veči dzer. Krodznieks dusmīgs, rājas, draud izsaukt policiju. Kas par lietu – jautā tēvs. Vot, nodzēruši desmit latus, bet negrib maksāt, sūdzas krodznieks. Paps noteic – tie ir mana pagasta cilvēki – un samaksā par viņiem desmit latus. *Paļdis, paļdis, Būmanīt, atdūsim*, latgaliski apsoļa dzerājāvi. Neatdeva. Bet paiet 16 gadi, un pie varas nāk viņu dēli. Pirms 14. jūnija papu brīdināja – desmit lati par mūsu tēviem nav aizmirsti. Un mēs netikām



Nav iespējams uzskaitīt visu vārdus, kuru ir tik daudz, – tā varētu tulkot pieminekli veidoto uzrakstu.

sarakstos, lai gan pagastu vecāko ģimenes lielākoties izsūtīja. Toties 1949. gadā mūs salasīja pa vienam vien. Mamma ar mazo brālīti Edmundu un māsu Lidiju, 10. klases skolnieci, jau ceļoja uz Tomskas apgabalu. Mani iemeta pēdējā ešelonā, kas devās uz Sibīriju. Braucām kopā ar otru māsu Helēnu, mūsu ceļa mērķis bija Omskas apgabals. Vēlāk pārcēlamies pie mammas uz Piškino-Troickas rajonu.

Savukārt tēvu uz Sibīriju atveda tikai pēc četriem gadiem pa etapiem caur ciemtumiem un stacijām. Viņu nepaņēma kopā ar mammu, jo pirms 25. marta aizbrauca

uz Rīgu. Vēlāk apmetās pie mātes radiem Baltkrievijā. Šo gadu laikā tēvs paguva mums atsūtīt 26 paciņas – gan produktus, gan apģērbus, kas mūs izglāba. Tajā kolhozā, kur mēs bijām, no 11 bērniem tikai mūsu mazais brālītis palika dzīvs, visi pārējie nomira.

– Kādi bija jūsu izdzīvošanas apstākļi?

– Liela nozīme bija tam, kādā kolhozā tevi paņēma strādāt. Piemēram, Kru-toloņnaja kolhozā sākumā cilvēki regulāri saņēma maizi. Citi nonāca ļoti sliktos apstākļos, arī mūsu ģimenei nebija ko ēst. Cilvēki mira, jo nebija arī medicīniskās palī-

dzības. Atceros, drīz pēc ierašanās Sibīrijā ar aklo zarnu nomira viena mana pagasta meitene, jo komandants, kas uzraudzīja izsūtītos, neatļāva viņu vest uz slimnīcu apgabala centrā.

Māsa saslima ar tuberkulozi, splāva asinis, stāvoklis bija ļoti smags. Kāds frontinieks ieteica dzert suņu taukus. Skanēs šausmīgi, bet tolaik apēdām četrus suņus. Māsai tika tauki, mums – gaļa. Ko un kā – daudz nedomājām, ēst vajadzēja.

Latvijā biju beidzis Malnavas tehnikumu. Arī māsa Lidija gribēja pabeigt vidusskolu, bet viņai pateica skaidri – jūs uz šejieni atsūtīti nevis mācīties, bet izpirkt savu vainu. Reiz, kad čekistam pajautāju, pie kā vainīgi mazi bērni un veči, saņēmu atbildi – jūs visi esat bandīti.

– Jūs savā grāmatā rakstāt, ka arī izsūtītos un represētos čekisti centās savervēt savos tīklos.

– Kā visur – arī latviešu vidū bija *stukači*. Viens tāds no mūsu vidus sēdēja komandantam pie labās rokas, lasīja un tulkoja mūsu tules. Savukārt Latvijā bija tādi, kas meklēja sarakstos iekļautos, bet neizsūtītos ģimeņu locekļus. Nenoturējās, izstāstīja, tāpēc jau tēvu Baltkrievijā dabūja rokā. Drošības orgāni izmantoja draudus, iebiedēšanu. Mani divas reizes iebāza cietumā, gribēja piespiest kļūt par ziņotāju. Vervē sākumā mierīgi, laipni, bet vairākas dienas pēc kārtas, tad sāk lamāt trīsstāvīgiem vārdiem, beigās iemet uz diennaktīm.

Turpinājums 9. lpp.

Sapņos nāk bērnība un Sibīrijas gadi

Turpinājums no 8. lpp.

1956. gadā saņēmām vietējās varas atbildi, ka mūsu ģimenes atgriešanās Latvijā nav vēlama. Jā, mums ļāva atgriezties Latvijā, bet ar noteikumu – bija jāparakstās, ka neatgriezīsimies savās dzimtajās mājās un nepieprasīsim arī kompensāciju par atņemto īpašumu. Vispirms pārbraucu es ar abām māsām. Divus mēnešus meklēju darbu. Kā ierauga manus dokumentus, seko atteikums. Tikai ar tēva paziņas starpniecību tiku pie darba spirta fabrikā. Bet mani turpināja izsekot čeka. Piedāvāja naudu, transportu, lai vācu informāciju. Atteicos, pametu darbu Līvānos un aizbraucu strādāt uz Talsu apriņķi. Bet arī tur mani atrada. Tad jau studēju neklātienē Lauksaimniecības akadēmijā, aizbildinājos – nav laika, jāmacās. Vairs netraucēja. To pašu piedzīvoja daudzi represētie. Un bija tādi, kas savu laimi veidzēja uz citu nelaiemes.

– Kāds varētu teikt – ja jau izsūtītajiem par Sibīrijas laiku esot arī tik daudz jauku atmiņu un jūs vēl ik pa laikam uz turieni braucat, tad jau jāsecina – nemaz tik slikti tur nebija...

– To mums bieži nācās dzirdēt arī tur. Vietējā skolotāja teica – jums te tagad ir labi. Jā, es atbildu, labi. Bet kā jūs justos, ja pēkšņi izrautu no mājām, aizvestu tālu taigā vai uz ziemeļiem un piespiestu slaukt govīs, barot cūkas, ko jūs tad kā skolotāja teiktu? Nebija ko teikt. Lielākoties taču izsūtīja bērnus, večus.

Velns ar ārā, ja ir vainīgi, lai tiesā, par ko bija jāmokās?

– Lai arī sāpīgas un skumjas šīs atmiņas, tomēr ir kāda stīga, kas jums un daudziem citiem neļauj izdzīvot izsūtījumā pavadītos gadus.

– Jo vecāks topi, jo biežāk prātā nāk bērnība, jaunība. Sapņos rādās Sibīrija, tur aizvadīti deviņi gadi. Domājot par to laiku, atziņa viena – mūs glāba darbs un dzimtenes mīlestība. Neesmu vēsturnieks, bet kopā ar brāli aizgāju uz arhīvu, sāku rakt un, ziniet, jo vairāk roc, jo interesantāk. Ir vērts to darīt. Esmu izdevis septiņas grāmatas, vēl divas jāuzraksta. Tās visas balstās uz arhīva liecībām.

Vēstulēs uz Sibīriju daudz stāstu par mums, par Latviju, par to, kas te notiek. Apskatos internetā, kā dzīvo un strādā Pervomaiskas rajona centrā. Agrāk tur bija tikai koka ēkas, tagad uzbūvētas četrstāvu mājas, noasfaltēts ceļš 50 kilometru garumā, pie Borisova Goras labības pieņemšanas punkta pāri Čulimas upei uzbūvēti gan auto, gan dzelzceļa tilti, tagad ērta nokļūšana Tomskā.